

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Наставно-научно веће

Студентски трг 3/III
Београд

На седници Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду, која је одржана 12. фебруара 2015. године, именована је Комисија за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Добриле М. Лукић под насловом: **ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА** у саставу др Стеван М. Станковић, професор емеритус Географског факултета Универзитета у Београду, др Мирољуб Милинчић, ванредни професор Географског факултета Универзитета у Београду и др Драган Миловановић, редовни професор Рударско-геолошког факултета Универзитета у Београду у пензији.

На основу прегледа докторске дисертације, именовани чланови Комисије подносе Наставно-научном већу Географског факултета Универзитета у Београду следећи:

ИЗВЕШТАЈ

1. Увод

Наслов и обим докторске дисертације

Докторска дисертације мр Добриле М. Лукић, под насловом **ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ОДРЖИВОГ ТУРИЗМА**, урађена је по свим правилима која предвиђа Стручно веће Универзитета у Београду за архитектуру, урбанизам, грађевинарство, геодезију, просторно планирање и географију. Докторска дисертација садржи 226 страна укупног текста, резиме на српском језику, резиме на енглеском језику, све потребне изјаве о ауторству, коришћењу и истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације.

Садржај докторске дисертације представљен је на две стране, биографија кандидата, са списком објављених радова, на три стране. Списак коришћене литературе обухвата 129 библиографских јединица, домаће и стране литературе, различитих аутора, издавача, година издања и научних области, 3,5 страна закључка на енглеском језику, прилог Анкета спроведена у Ђердапу, и шест вишебојних тематских карата (Српско Подунавље – природне и антропогене вредности, Српско Подунавље – саобраћајна инфраструктура, Ђердап – природне и антропогене туристичке вредности, Ђердап – природне вредности и саобраћајна инфраструктура, Српско Подунавље – геонаслеђе, Ђердап – геонаслеђе, 29 табела статистичких података, 6 графикана 36 колор фотографија, као и спискове објеката геонаслеђа представљеним на вишебојним картама број 5 и 6.

Место дисертације у одговарајућој научној области

Докторска дисертација под насловом ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА припада ужој научној области Туристичка географија, за коју је матичан Географски факултет Универзитета у Београду.

2. Биографија кандидата

Мр Добрила М. Лукић рођена је 23. августа 1974. године у Пожаревцу. Основну школу је завршила у Голупцу, а гимназију, смер природно-математички, у Београду. Студије географије на Универзитету у Београду завршила је 1998. године, са просечном оценом 8,76 у току студија и оценом 10 на дипломском испиту. После дипломирања уписала је постдипломске студије на Географском факултету Универзитета у Београду, на групи физичка географија, смер хидрологија. Све наставним планом предвиђене испите положила са просечном оценом 9,50. Магистарски рад под насловом Утицај ђердапских акумулација на промену природне средине, одбранила је 2003. године, пред комисијом у саставу др Љиљана Гавриловић, професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Стеван Станковић, професор Географског факултета Универзитета у Београду и др Милутин Љешевић, професор Географског факултета Универзитета у Београду.

После дипломирања радила је као професор географије у Осмој београдској гимназији, у којој је 2005. године именована за помоћника директора. Ту дужност обавља и данас. Истиче се као активан члан Српског географског друштва, где је одржала два предавања и у којем је промовисана њена монографија о Ђердапској клисури. Учествоје на стручним семинарима и објављује радове у публикацијама Српског географског друштва. У Центру за таланте у Београду била је ментор ученици своје школе, која је на републичком такмичењу – смотри научно-истраживачких радова талената Србије, освојила прво место и специјалну награду за пројекат Утицај климатских елемената на састав атмосферских вода. Ученици Осме београдске гимназије била је ментор за израду матурског рада Минерали, који је школске 2012/2013. године, увршћен у најбоље у Србији и у целини штампан у Задужбини Андрејевић у Београду, 2014. године.

Организовала је стручни скуп на тему Школа и популациона политика. Са др Слађаном Анђелковић коаутор је програма О Дунаву, за Дунав – учионица на води, за стручно усавршавање наставника. На Конгресу геолога Србије 2014. године, у коауторству са др Драганом Миловановићем, презентovala је рад Contribution to knowledge of geoheritage im Djerdap.

На међународној конференцији (Румунија, Бугарска, Мађарска, Србија) 2014. године, која је посвећена сливу Дунава, у коауторству са др Драганом Миловановићем, презентovala је рад Serbian Danube Region as Tourist Destination. На научном скупу International Scientific and Practical (Ulan-Ude, Gremyachinsk) у августу 2014. године, са групом коаутора, презентovala је рад Ecotourism Impact Modern. У јануару 2015. године, учествовала је на међународној конференцији Савремена педагогија: теорија, методика, пракса, где је презентovala рад у коалицији са С. Пуношевац под насловом Natural disasters and Geography syllabus in Serbian grammar schools.

Списак релевантних научних и стручних радова

Радови објављени у часописима на SCI листи

Lukić D., Karadžić D., Radovanović M., Gajić M., Milanović S., Kovačević-Majkić J. (2012): The influence of chemical characteristics of precipitation on the tree health in Banjica Forest (Belgrade, Serbia). Archives of biological sciences, Official journal of the Serbian Biological Society, vol. 64/3, pp. 1217-1225, Belgrade.

Научне монографије

Лукић Д. (2005): Ђердапска клисура. Стр. 1-148, Српско географско друштво, Београд.

Радови објављени у стручним и научним часописима на српском језику

Лукић Д. (2001): Прилог познавању утицаја ХЕПС Ђердап на пловидбу Дунавом. Гласник Српског географског друштва, свеска LXXXI, број 1, стр. 27-38, Београд.

Лукић Д. (2002). Национални парк Тара. Земља и људи, свеска 52, стр. 7-12, Српско географско друштво, Београд.

Лукић Д. (2003): Сан Марино, древна земља слободе. Земља и људи, свеска 53, стр. 39-44, Српско географско друштво, Београд.

Лукић Д., Пантелић Н. (2004): Кина. Земља и људи, свеска 54, стр. 67-74, Српско географско друштво, Београд.

Лукић Д. (2004): Утицај Ђердапског језера на промене у природној средини. Актуелности из науке и технике, број 7, Политика АД, Београд.

Лукић Д., Пантелић Н. (2005): Шамони или како се родио сплинизам. ГЕА број 5, Департаман за географију ПМФ, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад.

Лукић Д. (2005): Ђавоља варош између легенде и науке. Актуелности из науке и технике, број 9, стр. 76-77, Политика АД, Београд.

Лукић Д., Симић Б. (2007): Малта драгуљ Медитерана. Земља и људи, свеска 57, стр. 77-86, Српско географско друштво, Београд.

Радови објављени на страним језицима у домаћим и страним часописима

Lukić D., Milovanović D. (2014): A contribution to the insight a contribution to the insight into Djerdap geoheritage. Зборник радова XVI Конгреса геолога Србије, Српско геолошко друштво, Доњи Милановац (проширени апстракт стр. 877-879).

Lukić D., Radovanović M. (2014): Geography classes in furtherance of education for sustainable development in Serbia. Integration of Education, No. 3, pp- 83-88, Ogarev Mordovia State University, Saransk.

Vuković D., Radovanović M., Babović S., Lukić D., Milanović S. (2014): Ecotourism Impact Model. Geoheritage and eco-tourism. Proceeding of the International Scientific and Practical Conference, Ulan-Ude-Gremyachinsk, Moskva.

Lukić D., Milovanović D. (2014): Serbian Danube Region as Tourist Destination. The third Romanian-Bulgarian-Hungarian-Serbian Conference, Geographical Research and Cross/Border Cooperation withen the Lower Basin od the Danube, Veliko Gradište.

Lukić D., Punoševac S. (2015): Natural disasters and Geographx sullabus in Serbian grammar school. Современая педагогика: теория, методика, практикс, Сборник материалов международной научной конференции, Росииа, Москва.

3. Технички опис дисертације

Обим дисертације са спецификацијом њених елемената

Докторска дисертација мр Добриле М. Лукић, под насловом ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА, у потпуности је усклађена са упутствима Стручног већа за архитектуру, урбанизам, грађевинарство, геодезију, просторно планирање и географију. Има 226 страна савременом компјутерском техником обрађеног текста, документационог, статистичког, картографског и илустрационог материјала. Дисертација је написана ћириличним писмом, по свим сада важећим правописним нормама. Презентован је јасан резиме на српском и енглеском језику, дате су кључне речи, детаљно разрађен садржај, попис табела, графикона и картографских прилога.

Докторска дисертација садржи 29 табела различитих статистичких података, који су на прави начин коментарисани, 6 графикона, као и 36 теми примерених и добро изабраних колор фотографија. На једној страни је дата биографија кандидата, а приложене су и одговарајуће изјаве о ауторству, коришћењу дисертације и истовестности њене штампане и електронске верзије. Докторска дисертација мр Добриле М. Лукић састоји се од 16 основних поглавља, која су разрађена кроз 21 поднаслов другог реда и 27 подналова трећег реда. Оваква композиција омогућила је узлазну линију истражене и презентоване проблематике.

Материја у докторској дисертацији изложена је јасним стилем, на високом нивоу писмености. Нема сувишних дигресија и набрајања. Реченице су кратке, терминологија исправно коришћена, извори података и литература су добро одабрани. Знања домаћих и страних аутора, као и ставови закона, агенди и планова, интерпретирани у складу са основном проблематиком, на више места цитирани и коментарисани.

Кратак приказ основних поглавља

Докторска дисертација мр Добриле М. Лукић, дата под насловом ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА, састоји се од 16 основних целина, које су логично постављене и воде од општег ка посебном и конкретном, из науке ка оперативи. Садржај дисертације је следећи:

1. УВОД
2. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА, РАДНА ХИПОТЕЗА, МЕТОДОЛОГИЈА, ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ПРАКТИЧАН ДОПРИНОС
3. ЗАШТИЂЕНА ПРИРОДНА ДОБРА
4. ИНИЦИЈАТИВЕ ВЕЗАНЕ ЗА РЕКУ ДУНАВ, ТРАНСНАЦИОНАЛНА САРАДЊА И МЕЂУНАРОДНИ ПРОЈЕКТИ
5. ПОДУНАВЉЕ У СРБИЈИ
6. ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА ЗА РАЗВОЈ РАЗЛИЧИТИХ ВИДОВА ТУРИЗМА У СРПСКОМ ПОДУНАВЉУ

7. ТУРИСТИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРОМЕТ ТУРИСТА У СРПСКОМ ПОДУНАВЉУ
8. ИНВЕНТАР ГЕОНАСЛЕЂА СРПСКОГ ПОДУНАВЉА
9. ТУРИСТИЧКА ВАЛОРИЗАЦИЈА ГЕОНАСЛЕЂА
10. ОДРЖИВИ ТУРИЗАМ
11. ГЕОНАСЛЕЂЕ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА СРПСКОГ ПОДУНАВЉА
12. ЗАКЉУЧАК
13. CONCLUSION
14. ПРИЛОЗИ
15. ЛИТЕРАТУРА

Наведени садржај, са одговарајућим поднасловима другог (21) и трећег реда (27), географски, туристичко-географски и еколошки је јасно и прецизно постављен и у раду испоштован. До детаља одговара наслову дисертације и одражава предмет, задатак и циљ теренских, анкетних и кабинетских истраживања. У том смислу су јасне кандидатове поуке и поруке за науку и оперативу, што дисертацију чини посебно вредном.

У уводном делу кандидат објашњава појам геонаслеђа и представља досадашња истраживања. Указује на неколико истраживача, који су се спорадично бавила овом проблематиком, нико са географског аспекта туризма. Реч је и о постојећој законској регулативи, као и пројекту о геопарку Ђердап.

У одељку о циљевима, предмету, задацима истраживања и значају проучавања геонаслеђа српског дела Подунавља, у смислу комплементарне туристичке вредности, која још увек није на прави начин валоризована, кандидат јасно дочарава реално стање. Указује на потребу формирања Географског информационог система, ради утврђивања правих туристичких вредности геонаслеђа, уз дефинисање ограничавајућих фактора. Избор метода проучавања је широко обухватан (анализа, синтеза, системски приступ, рад на терену, корелација, компарација, картографска документованост и илустрованост, статистика, емпирија, кабинетска теледетекција), допринео је добро постављеној научној основи, која пледира на оперативне подухвате на терену.

Заштићена природна добра, обрађена у трећем одељку дисертације, интерпретирана су у светлу савремених истраживања, знања и законске регулативе. Објашњене су постојеће врсте заштићених природних добара, указано на геодиверзитет и геонаслеђе Подунавља у Србији. „Геонаслеђе Србије, истиче кандидат, чине све геолошке, геоморфолошке, педолошке и посебне археолошке вредности настале у току формирања литосфере, њеног морфолошког уобличавања и међузависности природе и људских култура, које због изузетног научног и културног значаја, као и јединственог геонаслеђа Европе, односно света, морају бити посебна брига друштвених фактора у Србији.“ У наведеном смислу геонаслеђе у нашој земљи подељено је на геолошко, геоморфолошко, педолошко, хидролошко и археолошко. Све наведене врсте заступљене су на проучаваном простору Подунавља у Србији, који је по низу елемената јединствен код нас.

У одељку Иницијативе везане за реку Дунав, у смислу транснационалне сарадње и међународних пројеката, побројане су све постојеће акције и везе земаља југоисточне Европе и Доњег Подунавља, које су упућене на велику реку и њено приобаље. Дунав је дефинисан као река сарадње, значајан паневропски саобраћајни коридор, простор националних паркова и трансграничне сарадње на плану развоја низа делатности, а самим тим и туризма. Констатовано је да је „У српском Подунављу сконцентрисана производња, капитал, саобраћај, становништво, насеља, као и највећи градови Србије Београд и Нови Сад. Транснационална сарадња и прекогранични

пројекти требало би да буду усмерени на заштиту животне средине, очување природе и решавање проблема нарушених пејзажа, погоршања квалитета воде итд. Ту постоје значајни потенцијали за развој пољопривреде, индустрије, енергетике, али и туризма, који нису на адекватан начин искоришћени.“

Подунавље у Србији је пета целина дисертације и тиче се садашњег и будућег планирања и коришћења простора. Мање пределе целине, или сектори реке и њеног приобаља, кандидат дефинише као Горње, Средње и Доње Подунавље. Реч је о простору површине 14.717 квадратних километара, што чини 16,6 % површине наше земље. У 456 насељених места, према попису из 2011. године, било је 2.826.147 становника, или 38,9 % од укупног броја житеља Србије. Просечна густина насељености Подунавља у Србији је 122 становника на квадратни километар, што је за 30 више од пресека Србије.

Наведени простор представљен је кроз детаљну анализу основних природних и антропогених објеката, појава и процеса. Посебна пажња је посвећена геолошким карактеристикама, као основи на којој, у највећем броју случајева, почивају проучени објекти геонаслеђа, у смислу туристичких вредности и одговарајуће валоризације. Са аспекта геоморфологије, интерпретирани су постојећи облици рељефа, који простору, уз Дунав, дају посебне одлике, изглед, условљавају одговарајуће активности, дефинишу начин привређивања, одређују локације насеља и туристичких објеката.

Посебна пажња је посвећена Ђердапском сектору Дунава, јединственој композитној клисури европске контрактивне туристичке привлачности, која на знатном простору има статус националног парка са већим бројем законом заштићених резервата. До детаља су проучене и представљене потамолошке одлике Дунава и лимнолошке одлике Ђердапског језера, посебно оне од интереса за туризам, који увелико зависи и од климатских карактеристика, које су анализирани кроз увид у релевантне климатске елементе.

Шести део докторске дисертације носи наслов Потенцијали и ограничења за развој различитих видова туризма у српском Подунављу. По систему SWOT анализе, која у савременој туристичкој географији има велику примену, дефинисане су снаге и слабости, шансе и претње развоја одрживог туризма, односно, комплексне туристичке валоризације постојећих природних и антропогених вредности, самим тим и одговарајућих објеката геонаслеђа.

У поглављу које се односи на постојећу инфраструктуру Подунавља у Србији и постојећи промет туриста у њему, највећа пажња посвећена је материјалној бази туризма (смештајни капацитети) и степену искоришћености исте. Са 340 пословних јединица за смештај, 12.594 соба и 28.652 лежја у њима, Подунавље у укупном броју ових објеката у Србији учествује са 25 %, што није сразмерно постојећим туристичким вредностима. Од интереса су и кандидатова истраживања броја запослених у угоститељству и туризму Подунавља у Србији. Укупно запослених у овим делатностима је 16.722. Промет домаћих и страних туриста, представљен је по општинама Подунавља (године 2012. укупно 858.623 туриста и 1.970.735 ноћења). По првом показатељу то је 41 %, а по другом 30 % од укупног броја туриста и ноћења у Србији. Такво стање указује на кратак боравак туриста и наглашену транзитну функцију Подунавља у Србији, посебно Ђердапског сектора Дунава. Такво стање доприноси незнатним културним и економским ефектима туризма.

Осма целина докторске дисертације односи се на инвентар објеката геонаслеђа у српском делу Подунавља. Први пут је на једном месту, јасно, конкретно и документовано, представљено геонаслеђе према Архиви Националног савета за геонаслеђе Србије, која датира из 2004. године. Објекте геонаслеђа мр Добрила М. Лукић класификује по различитим критеријумима (стратиграфско наслеђе, петролошко

наслеђе, структурни објекти геонаслеђа, објекти геоморфолошког наслеђа, објекти неотектонске активности, објекти геофизичких појава, спелеолошки објекти геонаслеђа, објекти хидролошког наслеђа, педолошки објекти, археолошки објекти геонаслеђа). Наведена класификација од значаја је за свеукупно сагледавање богатства и разноврсности објеката геонаслеђа, који Подунављу у Србији дају посебан значај, посебно на плану туризма, јер је реч о основним и комплементарним туристичким вредностима, са једним и више атрибута туристичке привлачности, односно локалне, регионалне, републичке и међународне контрактивне зоне. Као такви, објекти геонаслеђа, служе обогаћивању туристичке понуде, садржаја и дужине боравка, а самим тим постизању одговарајућих културних, образовних и економских ефеката.

У класификацији објеката геонаслеђа српског Подунавља, кандидат издваја основне подгрупе и за сваки објекат даје назив и локацију. Таквих објеката је: палеозојске старости 2, јурске старости 7, кредне старости 10, неогене старости 15, седиментних стена 2, магматских и метаморфних стена 5, структурних објеката 1, површинског крашког рељефа 6, флувијалног 4, еолског рељефа 6, тресава 2, објеката насталих епирогеним покретима 2, објекта насталих раседањем терена 2, физичко-географских појава 5, спелеолошких објеката 11, хидролошког наслеђа 2, педолошких објекта 3 и археолошких објекта 1.

Констатовано је да се од 651 објекта геонаслеђа у Републици Србији, 86 налази у српском делу Подунавља, што је 13,2 % од укупног броја. „Овако значајан проценат, закључује кандидат, указује на велике могућности обједињавања ових објеката у јединствену туристичку туру која би вероватно имала великог успеха на туристичком тржишту. Облици геонаслеђа би се као комплементарне туристичке вредности, могли уклопити у већ постојећу туристичку понуду овог дела Србије.“

Објекте геонаслеђа српског дела Подунавља мр Добрила М. Лукић у докторској дисертацији представља одговарајућим текстом и илустрацијама. Оправдано истиче њихове природне одлике, време настанка, морфометријске карактеристике, садашњи изглед, непоновљивост, приступачност, туристичку вредност и могућност валоризације. Из обимне литературе и теренских истраживања, објекти геонаслеђа израстају у свом вишеструком значају, при чему је истакнута потреба даље сврсисходне заштите и валоризације. Истичемо пример приказа бигрене акумулације Бели изворац, јер у његовом приказу, као и у приказу осталих објеката, има анализе, синтезе, научне опсервације, поука и порука за оперативу.

Кандидат пише да се „Бигрена акумулација Бели изворац налази у источној Србији, у сливу реке Шашке у близини Мајданпека. Овај споменик природе је значајан геоморфолошки објекат површинског крашког рељефа. У долини Белог изворца, који извире на 360 m надморске висине и има дужину од 1.250 m, постоје две акумулације бигра, таложене једна преко друге. Укупна површина под бигром износи 12.000 m². Извор реке је крашко врело чија издашност варира у зависности од кишног или сушног периода, а у просеку 20 l/s. Ту се јавља велики број облика и појава које је водоток формирао у наталоженим наслагама бигра. На простору од око 300 m² налази се Велики водопад висине 16 m.“

Значајна пажња посвећена је Дубочкој пећини, прерастима у долини реке Вратне, пећини Градашници, археолошки значајној Рудној глави у залеђу Голубачке клисуре Ђердапа, прераста Шупља стена на потоку Прераст код Мајданпека, спрудовима Калемегдана, Стражевици у Раковици, Машином мајдану у Топчидеру и другим објектима геонаслеђа.

Девето поглавље је дато под насловом Туристичка валоризација геонаслеђа. Уз дефиницију туристичке валоризације, коју препоручује својим чланицама Светска организација за туризам са седиштем у Мадриду, до детаља су разрађени елементи

туристичке валоризације, интерни и екстерни фактори. Закључено је да су методе туристичке валоризације које су примењене у истраживањима геонаслеђа српског Подунавља, квантитативне и квалитативне, да се резултати исказују компаративно, нумерички, картографски, статистички и на друге начине.

Примењујући познате обрасце туристичке валоризације, које својим чланицама препоручује Светска организација за туризам (WTO) са седиштем у Мадриду: ($X = A + B + C + D$, односно, $Y = E + F + G + H$), утврђено је да процена интерних фактора (X) једнака процени урбанизације (A), инфраструктуре (B), услуга (C) и инхерентних карактеристика (D), односно, оцена екстерних фактора (Y), проистиче из збира оцене приступачности, (E), специфичности објекта геонаслеђа (F), близине емитивних центара (G) и општег значаја ресурса (H). На све наведено, наставља се анализа граничних капацитета туристичке валоризације, јер је коришћење објеката геонаслеђа услов њиховог очувања у изворном или садашњем облику и еволутивној фази. Процена граничног капацитета утврђена је на основу једначина које се примењују у савременој екологији и туристичкој географији. Резултати валоризације приказани су у табели 27, која садржи више од 600 конкретних оцена.

Од интереса је део докторске дисертације који анализира и предочава критеријуме за претварање објеката геонаслеђа у туристичке локалитете. Према истраживањима кандидата у наведеном процесу морају се уважавати реткост, корисност и уложени рад, при чему је „Најбоље оно туристичко опремање објеката геонаслеђа и најуспешнија туристичка валоризација, која најмање ремети постојеће природне законитости. Грађевински материјали, стилови градње и акције усмерене ка презентацији објеката геонаслеђа туристима морају увек и свуда одражавати локалну средину, традицију, оптимални капацитет и одрживи развој.“

Проучене објекте геонаслеђа у српском Подунављу (укупно 86), у функцији одрживог развоја туризма кандидат мр Добрила М. Лукић је анализирао по следећим критеријумима: Туристичко-географски положај, туристичка вредност амбијента, туристичка атрактивност и препознатљивост, туристичко-угоститељски капацитети и опремљеност локалитета, туристичке вредности у окружењу и значај геонаслеђа за културу и привреду. Оценама од 1 до 5, ранжирани су објекти геонаслеђа за потребе туризма у смислу одрживог развоја и исказана просечна оцена. Оцена 1 значи да објекат није за туристичку презентацију (недовољан квалитет). Оцена 2 значи да објекат има локални значај (квалитет задовољава). Оцена 3 даје се објектима који имају регионални значај за туризам (добар квалитет). Оценом 4 означени су објекти геонаслеђа националног значаја (врло добар квалитет). Највишом оценом 5, означени су објекти геонаслеђа, односно поједини валоризовани елемент, који имају међународни туристички значај, односно, пространу, међународну, контрактивну зону (одличан квалитет).

Од укупног броја валоризованих објеката геонаслеђа Подунавља у Србији, збирну просечну оцену 2 добило је 79 објеката, збирну просечну оцену 3, добила су 6 објеката, оцену 4 један објекат. Објеката геонаслеђа у српском делу Подунавља, са оценом један и пет нема. Непристрасност, научна основаност и реалност, основа су која је доследно испоштована у процесу валоризације. Закључује се да је реч о објектима геонаслеђа локалног значаја и задовољавајућег квалитета, којих је 79 у односу на 86 колико их је укупно. Највећи туристички значај има Ђердапска клисура (оцена 4, одличан квалитет). Оценом 3 (регионални значај, добар квалитет) истичу се Профил стратотипа горњег панона Србија, бигар код манастира Тумане, Царска бара, Мачков спруд и Рудна глава код Бора.

Представљено истраживање има вишеструки практични значај и може бити полазна основа у плановима туристичке валоризације објеката геонаслеђа и њиховог

непосредног и посредног окружења, тј. Подунавља у Србији. У наведеном смислу посебно су интересантне поруке аутора дисертације о потреби примене географског информационог система у даљем праћењу и проучавању геонаслеђа у функцији развоја одрживог туризма у на нашем сектору Подунавља.

Одрживи туризам, као десето поглавље дисертације, интерпертиран је доследно постојећим вредностима геонаслеђа. Из општих дефиниција одрживог туризма, материја је конкретизована на појаве, проблеме и проучаване објекте, те је сврсисходна и апликативна. Потенцирани су ставови о одрживом туризму који не угрожава ресурсе на којима се заснива, тј. представља позитиван приступ развоја ове делатности, планира се на дужи рок и уважава ставове светски прихватљивих, препорука, декларација и агенди.

Кандидат се посебно залаже за развој екотуризма, као веома погодног вида валоризације објеката геонаслеђа, при чему јасно дефинише седам смерница за организаторе туристичких путовања у природу и то подржава интерпретацијом законске основе одрживог туризма. У еколошке индикаторе заштите животне средине за потребе одрживог туризма убраја и интерпретира еколошке вредности, туристичке вредности, менаџмент дестинације, управљање туристичким простором, учешће локалне заједнице, управљање екосистемима и сатисфакцију посетилаца. На примеру Ђердапске клисуре истиче значај индикатора одрживог туризма у оквирима ЕУ. Стање на терену истражено је добро осмишљеном и анализираном анкетом.

Закључак докторске дисертације представљен је на четири стране. Јасан је, конкретан, теми примерен, научно поткрепљен и апликативно интониран. Указано је на велики туристички потенцијал српског Подунавља, које има локално, регионално, национално и међународно вредне туристичке центре и локалитете, посебно оне из оквира геонаслеђа. Постојећи ниво туристичке валоризације није задовољавајући. За унапређење и развој функција одрживог развоја туризма, потребне су сталне, осмишљене и научно проверене акције на дужи рок. Само тако могуће је до правих размера унапредити више врста туризма и допринети друштвеном, културном и економском развоју нашег дела Подунавља.

Структура, садржај и техничка обрада дисертације

Докторска дисертација мр Добриле М. Лукић усклађена је савременим приступом оваквој врсти научног рада, провереним методама и техникама интердисциплинарног и мултидисциплинарног, кабинетског и теренског истраживања. Из литературе, ка терену и поново кроз проверу и компарацију са мишљењима других аутора, предочена је складна целина. Оригиналност потврђује чињеница да геонаслеђе како Србије као целине, тако и нашег дела Подунавља, до сада није било предмет истраживања ове врсте, те су постигнути резултати оригинални, картографски прикази објективни, статистички подаци богати и вишеструко корисни за даља истраживања, посебно за бројне анализе. Примењене методе научног истраживања су проверене. Омогућиле су кандидату да на научној основи, савремене туристичке географије, предочи квантитативне и квалитативне одлике проучаваних објеката на географски интересантном простору српског дела Подунавља.

Садржај докторске дисертације је логично постављен. Кроз основне и допунске наслове и поднаслове, израста целина, богата цитатима, освртима, илустрацијама, документима, теметским картама. Савремена техника обраде материје, уз веома садржајне теметске карте и оригиналну таблицу за 86 објеката геонаслеђа са пет показатеља за сваки од њих, уз збирну оцену, својеврсна су кулминација спроведених и у дисертацији исказаних истраживања. Домаћа и страна литература, из више научних

дисциплина, временских периода и аутора, коришћена је на најбољи могући начин. Неколико цитата, указује на озбиљност приступа обрађиваној проблематици. Коришћене монографије, научни и стручни радови, елаборати, планови и програми, потврђују озбиљност аутора, који у списку коришћене литературе наводи 129 библиографских јединица из више научних дисциплина, различитих аутора и временских периода. Из литературе је искористила оне ставове који су комплементарни њеним поставкама и који подржавају њене ставове. Кандидат се не упушта у непотребну оцену већ објављеног, већ савременим методама познавање проблематике о геонаслеђу у функцији туризма подиже на виши ниво. Теоријске поставке и конкретна презентација објеката геонаслеђа чине складну целину.

Заједничко мишљење Комисије, оцена дисертације и кандидатове способности за самосталан научни рад

Након прегледа приложеног текста докторске дисертације и увида у научни и стручни рад кандидата, Комисија констатује следеће:

1. Кандидат мр Добрила М. Лукић, професор географије и помоћник директора Осме београдске гимназије, урадила је докторску дисертацију под насловом **ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА**. Дисертација садржи 226 страна текста, изјаве о ауторству о истоветности штампане и електронске верзије и коришћењу дисертације. Уз то, садржи резиме на српском и енглеском језику са кључним речима, означеној научној области, ужој научној области и УДК број. Садржај је представљен на две стране, а коришћена литература на четири. Изложена материја илустрована је са 36 колор фотографија, документована са 29 табела различитог статистичког материјала, 6 графикона, просторно представљена са девет тематских вишебојних карата, на којима су, поред осталог, издвојени и одговарајући профили, значајни локалитети и простори различите геолошке старости и литолошког састава. Докторска дисертација има 16 основних поглавља и 21 поднаслов првог реда и 27 поднастова другог реда.
2. Кандидат је за израду докторске дисертације, поред теренског рада и сазнања стечених на лицу места, користио 129 извора литературе, коју је прилагодио потреби својих истраживања и више пута цитирао.
3. Докторска дисертација мр Добриле М. Лукић, припада научној области географија, посебно туристичкој географији, за коју је Географски факултет Универзитета у Београду матична научна институција.
4. Научни допринос дисертације се јасно сагледава из садржаја и нивоа обраде циљем и задатком дефинисане проблематике. Стање објеката геонаслеђа у српском делу Подунавља, научно је интерпретирано по основним приступима неколико научних дисциплина, што је потврда мултидисциплинарног и интердисциплинарног приступа. Геонаслеђе српског Подунавља, из аспекта туризма, до сада није било посебан предмет проучавања, те су резултати остварени у дисертацији оригинални. Служиће као основа за даља истраживања овог проблема како појединачно по објектима, тако и по одговарајућим секторима Подунавља, са тенденцијом на међународни приступ. Анализа, синтеза, закључци, поуке и поруке, статистичка документација, визуелна презентација и картографско представљање, уз обиман текст, чине дисертацију

целовитом, научно заснованом, потпуно оправданом и за оперативу на терену значајном. Из прошлости ка садашњем стању, уз поглед на акције које могу уследити, дисертација је научно оправдана и апликативно прихватљива. Представља допринос савременој туристичкој географији као науци и наставном предмету, али и екологији и делатностима које су комплементарне савременом туризму, како на локалу, тако и Србији као целини, јер је реч о једном њеном делу који је туристички још увек недовољно афирмисан.

5. Мр Добрила М. Лукић је до сада објавила једну научну монографију о Ђердапској клисури, један научни рад у водећем научном часопису, осам радова у домаћим часописима на српском језику, два рада на енглеском језику у домаћим часописима и три рада на енглеском језику у страним часописима. Са рефератима је учествовала на пет научних скупова. Истиче се као добар познавалац свеукупне туристичко-географске и еколошке проблематике. Појавама, објектима и процесима из тог домена посветила је свој научно-истраживачки рад. Израдом докторске дисертације вишеструко је показала да је стекла солидне основе за самосталан научно-истраживачки рад у географији, посебно у туристичкој географији, у којој се проблеми валоризације природних и антропогених вредности намећу као веома значајни. Ово због тога, што само добро уочени и добро валоризовани атрибути туристичких вредности, доприносе остваривању друштвених и економских ефеката од значаја за локалну средину и земљу у целини.
6. На основу свестране анализе и оцене приложене докторске дисертације кандидата мр Добриле М. Лукић, Комисија Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду, констатује да је реч и оригиналном, и самосталном научном делу, које представља допринос теорији и пракси географске науке, посебно туристичке географије, која је многоструко повезана са екологијом и просторним планирањем.
7. Имајући у виду постојеће законске одредбе – Закон о научном раду, Закон о Универзитету у Београду и Статут Географског факултета Универзитета у Београду, као и услов да кандидат има најмање један научни рад у часопису који се налази на SCI листи, мр Добрила М. Лукић испуњава све законске услове и одговарајуће критеријуме да јој се одобри јавна одбрана докторске дисертације из области географије – туристичке географије, за коју је Географски факултет Универзитета у Београду матичан.

Закључак и предлог Комисије

Констатације које је Комисија изложила на претходним странама овог Извештаја о резултатима докторске дисертације мр Добриле М. Лукић, под насловом **ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА**, доприносе теоријско-методолошком сагледавању и продубљивању постојећих знања у савременој географској науци, посебно у туристичкој географији, која се све чешће и све више намеће својом мултидисциплинарношћу и интердисциплинарношћу и уз то брзо развија, усавршава методе истраживања и даје резултате од значаја за апликативне акције на терену. То проистиче из њене особености да на прави начин валоризује туристичке вредности, у овом случају геонаслеђе српског дела Подунавља и предочава акције унапређења понуде и садржаја туристичког борава, ради остваривања већих културних и економских ефеката.

Кандидат је јасно утврдио туристичке вредности свих 86 локалитета геонаслеђа српског дела подунавља и одредио им место у туристички интересантном простору, за који констатује, да још увек није довољно валоризован.

Комисија са задовољством предлаже Наставно-научном већу Географског факултета Универзитета у Београду и Стручном већу Универзитета у Београду за архитектуру, урбанизам, грађевинарство, геодезију, просторно планирање и географију, да прихвате позитивну оцену приложене докторске дисертације мр Добриле М. Лукић под насловом ГЕОНАСЛЕЂЕ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА и да одобре њену јавну одбрану, јер су се за то стекли сви потребни услови, како у смислу научне вредности дисертације, тако и оспособљености кандидата да се бави самосталним научно-истраживачким радом.

У Београду,
5.3.2015.

Комисија

Др Стеван М. Станковић, професор емеритус Географског факултета

Др Мирољуб Милинчић, ванредни професор Географског факултета

Др Драган Миловановић, редовни професор Рударско-геолошког факултета